

Yttrande över betänkandet Med rätt att välja – flexibel utbildning för elever som tillhör specialskolans målgrupp (SOU 2011:30)

Dnr U2011/2219/S

Skolinspektionen yttrar sig enbart över de områden i betänkandet där inspektionen har synpunkter på förslagen. De förslag som inte kommenteras tillstyrks av myndigheten. Kommentarer på författningsförslaget lämnas i bilaga.

Sammanfattning

Skolinspektionen är positiv till förslaget att utveckla en flexibel utbildning för elever som tillhör specialskolans målgrupp.

Skolinspektionen vill dock peka på risken att den snabba förändringstakt utredningen förordar kan göra det svårt för berörda aktörer att åstadkomma optimala förändringar, när det till gällar att bygga upp en attraktiv deltidsutbildning av god kvalitet.

Med hänsyn till att svenskt teckenspråk utgör ett litet språkområde som staten har ett särskilt ansvar att värna om, bör förslagets konsekvenser för språkets framtida ställning ytterligare övervägas i den fortsatta beredningen.

Generella synpunkter

Skolinspektionen är positiv till förslaget, att utveckla en flexibel utbildning för elever som tillhör specialskolans målgrupp. Förslaget om deltidsutbildning, kan ge fler elever möjligheter till undervisning och möten i sådan tvåspråkig miljö de annars inte har tillgång till.

Antalet individer som kommunicerar med svenskt teckenspråk är förhållandevis litet, utvecklingen med ökad förekomst av bland annat cocleaimplantat tenderar att på sikt minska användningen ytterligare. Specialskolorna, som redan i utgångsläget är förhållandevis små, utgör unika miljöer där elever kan tillägna sig svenskt teckenspråk både i form av det enskilda ämnet svenskt teckenspråk men också vid studierna av övriga ämnen. Eleverna kan där också använda språket i det dagliga umgänget med andra elever vilket, enligt den forskning utredningen på ett ställe refererar till, också är viktigt för att lära sig ett språk.

Utredningen anser att förslaget ger olika huvudmän goda möjligheter att fullgöra sin skyldighet att erbjuda undervisning i teckenspråk. Avgörande för svenskt teckenspråks framtida ställning är vilken kvalitet denna undervisning har och vilken nivå av kommunikationsfärdighet eleverna uppnår. Om en dominerande andel elever hänvisas till

2011-09-14

2 (3)

att lära sig svenskt teckenspråk genom att de enskilt får undervisning i, men inte på, svenskt teckenspråk, med starkt begränsade möjligheter till kommunikation med andra, kan detta få påtagliga långsiktiga negativa konsekvenser för deras kunskaper i det svenska teckenspråket. Detta kan leda till en utarmning av språkområdet.

Även om det inte ingått i utredningens direktiv att överväga långsiktiga konsekvenser av olika förslag för det svenska teckenspråkets ställning finns skäl att göra detta innan avgörande beslut tas. Mot bakgrund av skolinspektionens erfarenhet av många huvudmäns ibland bristande förmåga att erbjuda till exempel särskilt stöd kan det ifrågasättas om och när fullvärdiga alternativ för undervisning i teckenspråk kan byggas upp, särskilt med hänsyn till den snabba omställningstid som utredningen föreslår.

Till utredningens direktiv hörde att lägga förslag som skapar likvärdiga förutsättningar för olika huvudmän. I utredningen finns dock få överväganden och förslag som gäller enskilda huvudmän.

3.4.1. Elever som är döva eller hörselskadade och som har behov av en "anpassad undervisningsmiljö" och **3.4.2.** Elever som är dövblinda eller annars är synskadade och har ytterligare funktionsnedsättning eller har en grav språkstörning

Utredningen föreslår att elever som är döva eller hörselskadade och som har behov av en anpassad undervisningsmiljö ska tas emot i specialskolan. Formuleringen "behov av anpassad undervisningsmiljö", med de exempel utredningen ger, är tillämplig på flertalet elever även de som inte väljer att söka sig till specialskolan. Kriteriet är därför problematiskt då de allra flesta elever i den målgruppen är i behov av en anpassad undervisningsmiljö.

Några övertygande skäl till att införa ett ytterligare krav för elever som beskrivs i 3.4.2 nämligen "om deras behov av en anpassad undervisningsmiljö inte tillgodoses i grundskolan eller grundsärskolan" ges inte av utredningen. Avsikten är inte att försvåra för eleverna, skriver utredningen, men det är just vad som kan bli följderna om elev och vårdnadshavare skulle vilja söka sig till en specialskola i en situation när en kommun erbjuder lösningar som i och för sig kanske kan anses tillgodose behoven, men inte efterfrågas av elev och vårdnadshavare. En likartad formulering för de elevgrupper, som beskrivs i de två avsnitten, skulle gynna valfriheten för elever och vårdnadshavare.

6.3.1 Planering av elevens utbildning – en gemensam plan och **6.3.5** Vårdnadshavarnas möjlighet att påverka utformningen av utbildningen

Utredningen redovisar ett detaljerat förslag för hur huvudmännen ska samverka, bland annat beskrivs att en plan ska undertecknas av behöriga personer. Men utöver en allmän formulering i avsnitt 6.3.5 framgår inte konkret hur elever och vårdnadshavare ska tillförsäkras inflytande över planens utformning. Se även bilaga.

8.2 En möjlighet att erbjuda specialskolans kursplaner i ämnet teckenspråk i de obligatoriska skolformerna

Utredningen föreslår att rätten att läsa svenskt teckenspråk utvidgas och stärks, bland annat genom att svenskt teckenspråk i det framlagda lagförslaget jämföras med nationellt minoritetsspråk när det gäller modersmålsundervisning. Skolinspektionen ser positivt på förslaget.

Däremot saknas i utredningen överväganden och förslag som skulle innebära att studiehjälp på svenskt teckenspråk på motsvarande sätt tillförsäkras elever som har behov av det. En sådan reform skulle i hög grad kunna förbättra förutsättningarna för måluppfyllelse för de elever som är hänvisade till undervisning i icke tvåspråkiga miljöer, där undervisande lärare inte behärskar svenskt teckenspråk. Ett tillägg i Skolförordning (2011:185) skulle krävas.

8.3 Teckenspråksundervisning på entreprenad

Utredningen föreslår att kommunen bör få avtala med annan kommun eller staten, som huvudman för specialskolan, om köp av kompetens för att kunna fullgöra sin skyldighet att undervisa i ämnet teckenspråk. I överväganden hänvisas enbart till staten, genom specialskolan, som tänkbar aktör med tillgång till teckenspråkskompetens. Det framstår inte som klart om utredningen därmed menar att en enskild entreprenör inte skulle kunna komma ifråga eller om frågan av annat skäl inte ansetts aktuell att belysa. Även om det i utgångsläget inte finns möjliga enskilda aktörer kan sådana komma att etableras. Frågan bör därför övervägas i den fortsatta beredningen.

I den slutliga handläggningen har även avdelningschef Björn Persson, undervisningsråd Roger Niklewski och chefsjurist Marie Axelsson deltagit.

Marie-Hélène Ahnberg
Inspektionsdirektör

Alf Johansson
Föredragande

Bilaga: kommentarer till författningsförslagen